פרובוקציה או אסטרטגיה סדורה: טראמפ מנער את לוח השחמט הגיאופוליטי

written by יוסף רוזן | 27.03.2025

בשבועות האחרונים התקיימו שיחות טלפון אינטנסיביות בין אנשי טראמפ לבין הקרמלין, וכן סביבתו של זלנסקי, על מנת להגיע לפחות להפסקת אש זמנית, בדגש על מתקני אנרגיה ותשתיות. בעקבות הסכמה עקרונית של הצדדים, השבוע הם נפגשו לשיחות בריאד (בנפרד ובתיווך אמריקני). על אף שהאמון בין הצדדים לא קיים והערבויות לביטחונה של אוקראינה לא מספקות מול תרחיש של הפרה רוסית בעתיד, הצדדים כן משתפים פעולה בינתיים עם מאמצי טראמפ.

לפני כחודש, מעטים האמינו שהצדדים מסוגלים לנהל שיחות על הפסקת אש, בוודאי לאחר הפגישה בבית הלבן בין נשיא ארצות הברית לבין נשיא אוקראינה זלנסקי (28 בפברואר) שהסתיימה בסילוקו מהבית הלבן. האירוע עורר הרבה תגובות רגשיות בקהילה הבינ"ל והתבטאויות על קרע בשותפות הטראנס-אטלנטית. אולם, בהסתכלות שכלתנית, ההתנהלות הלא שגרתית של טראמפ מובילה להישגים.

מעבר למו"מ בין רוסיה לבין אוקראינה, טראמפ גרם לשינוי תפיסתי באירופה. מנהיגי אירופה מיהרו להגן על זלנסקי ולחזק את מחויבותם לביטחון אוקראינה. הפעם נראה כי אירופה, בכפוף להתקדמות במשא ומתן בין אוקראינה לבין רוסיה, מוכנה לעשות יותר ולדבר פחות, כפי שטראמפ דרש מלכתחילה.

המספרים תומכים חלקית בטענת טראמפ מאז הפלישה ב-2022, ארצות הברית העניקה לאוקראינה סיוע צבאי בסך 64 מיליארד אירו. בעוד שאירופה כולה, כולל בריטניה העניקו 62 מיליארד אירו, ובשנת 2024 לבדה, ארצות הברית העניקה 20 מיליארד אירו. עם זאת, חשוב להדגיש שגם מדיניות הממשל הקודם מנעה את סיום המלחמה ולמעשה שימרה מצב של סכסוך מתמשך על ידי מתן סיוע המוגבל בשימוש בו, ואי אכיפה קפדנית של סנקציות על רוסיה. האירופים נקטו במדיניות דומה של סיוע לאוקראינה, תוך שימור קשרים כלכליים עם רוסיה באמצעות ערוצים עוקפי סנקציות, בעיקר דרך מרכז אסיה.

כעת אירופה מקדמת תוכניות לבניין כוח והרחבת בסיס הייצור הביטחוני באופן שייטיב לתת מענה לצרכים הביטחוניים שלה באופן עצמאי כדי לצמצם התלות בארצות הברית. לפי חלק מההערכות, אירופה תצטרך לפחות 300 אלף חיילים ועלייה בהוצאות הביטחוניות של לפחות 250 מיליארד דולר בטווח הקצר. במאקרו, מדובר בסה"כ בתוספת של 0.12 אחוז מהתמ"ג היבשתי.

בשנת 2024, האיחוד האירופי הוציא 1.9% מהתמ"ג על ביטחון, השווים 326 מיליארד אירו, וישנו צפי של תוספת בסך 100 מיליארד אירו עד 2027. מי שמובילה את האיחוד בהוצאות הביטחון

וחשה את האיום מקרוב, היא פולין עם 4.1% שגם התחייבה לעלות ל-4.7% מהתמ"ג על הוצאות ביטחון. מגמה המתקשרת לטענתו של טראמפ כי רבות מחברות נאט"ו אינן עומדות בקריטריון הסף של 2% מהתמ"ג הוצאות על ביטחון, ואיים להעלות את הסף ל-5% מהתמ"ג.

בהקשר לסד"כ הצבאי באירופה, ישנן יוזמות של בריטניה וצרפת להציב עשרות אלפים חיילים בנקודות מפתח בין רוסיה לבין אוקראינה. שתי מדינות נוספות שהצהירו על נכונותן למלא תפקיד בשמירת השלום באזור, הן טורקיה וסין. הראשונה, חברה בנאט"ו שמאז תחילת המלחמה ניהלה מגעים עם שני הצדדים, כולל אבטחת השיט בים השחור. השנייה, סין, המהווה צינור חמצן עבור רוסיה, הביעה נכונות למלא תפקיד יחד עם האו"א, בהתאם לגישתה המסורתית למנף הזדמנויות בזירה הבינ"ל לטובת שיפור תדמיתה, ללא נקיטת אחריות אמיתית.

לדינמיקה שתתפתח בריאד יש גם השלכות על ישראל. ראשית, ככל שהפסקת האש בין רוסיה לבין אוקראינה תתממש, כך איראן תאבד מנכסיותה מול רוסיה, התפתחות שעשויה להוביל ללחץ רוסי על איראן להתפשר במו"מ על הגרעין כחלק מהתמורות במגעים עם ארה"ב. על ממשלת ישראל להיות אקטיבית בשיקוף האינטרסים והדאגות שלה בהקשר זה, כולל אפשרות תקיפה באיראן.

שנית, תמורה אפשרית נוספת במו"מ בין רוסיה לבין ארה"ב, עשויה להיות הסכמה לשימור הנוכחות הרוסית בסוריה. על אף שנדמה כי ישראל צריכה לבחור בזירה זאת בין התמודדות עם נוכחות טורקית לבין נוכחות רוסית, לא מדובר במשחק סכום אפס, ויש לזכור שגם הנוכחות הרוסית בסוריה לא היטיבה עם ישראל בשנים האחרונות. לכן יש לפעול באופן עצמאי ולגבש הבנות מול ממשל טראמפ לחופש פעולה נגד כל סיכון לביטחון הלאומי של ישראל מכיוון סוריה.

בנוסף, ארה"ב מעורבת גם במאמצי המשא ומתן לסיום המלחמה בעזה והשבת החטופים, תוך ניצחון על חמאס. בהקשר זה, גם האמירה של טראמפ על הגירה מרצון מעזה, על אף שנתפסה תחילה כמנותקת מהמציאות, הובילה לשינוי מחשבתי במדינות האזור, ועודדה אותן לגבש תוכניות בסוגיה זו.

לבסוף, אין להתעלם מכך שסין מהווה הגורם המניע למאמצי ארה"ב בזירות השונות, ועל ממשלת ישראל לקדם מהלכים בהקשר לשרשראות אספקה, שיתוף פעולה טכנולוגי עם סין, ומעורבות בתשתיות בישראל שמטרידים את הממשל.

כיוון שכך, על ממשלת ישראל להפנים שמול ממשל טראמפ יש לנקוט בגישה מרחיבה ולקחת בחשבון אינטרסים, הזדמנויות וסיכונים בכלל הזירות, על מנת להימנע מהפתעות.

המאמר התפרסם בוואלה, בתאריך 27.03.2025.